

Prof. Dr. Mustafa Canpolat Armağani

ISSN 1226-4490

*International
Journal of
Central
Asian Studies*

Volume 10-1 2005

**Editor in Chief
Choi Han-Woo**

**The International Association of Central Asian Studies
Institute of Asian Culture and Development**

Şeyyâd Hamza'nın Bilinmeyen Bir Şiiri Münasebetiyle

Orhan Tavukcu

Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Turkey

Türk Edebiyatı'nın önemli şahsiyetlerinden biri olan Şeyyad Hamza'nın hayatı hakkında, yapılan onlarca yayına rağmen, yeterince bilgiye sahip değiliz.

Bu durumun ortaya çıkmasında yaşadığı dönemin siyasî çalkantılar, salgın hastalıklar ve savaşlarla anılmasının önemli etkisi olsa gerek. Moğol istilası, Anadolu Selçuklu Devleti'nin çöküşü, çöküşle birlikte başlayan beylikler arasındaki mücadeleler ve bunların yol açtığı insan hareketleri, birçok şair gibi Şeyyad'ın da izlerinin büyük bir kısmını silmiş olmalıdır.

Bu yüzden Türk Edebiyatı'nın kırılma noktası denilebilecek bu dönemle ilgili en ufak bir bilgi kırıntısı dahi son derece önemli olabilmektedir. Zira daha sonraki dönemlerde, artık klâsik çizgilerle kendini gösteren edebiyatımızın bu çağlardaki ürünleri, medeniyet sahrasındaki maceramızı da ortaya koyacaktır.

Şeyyad Hamza'nın aşağıda metnini vereceğimiz şiirinin de konu ile ilgili çalışmalara bir katkı sağlayacağı ümidindeyiz. Söz konusu edilen metne geçmeden önce Şeyyad Hamza hakkında bugüne kadar yapılan çalışmaları zikretmek ve eserleri hakkında bir şeyler söylemek uygun olacaktır.

1. Şeyyad Hamza Hakkında Bilinenler

Şeyyad Hamza'yı ilim âlemine ilk kez tanıtan Fuat Köprülü olmuştur. Köprülü, Şeyyad'la ilgili çalışmasında, onun Câmî'ü'n-nezâ'ir'de bulunan bir manzumesini de neşretmiştir. Gerek bu çalışmada, gerekse Köprülü'nün daha sonraki bazı eserlerinde Şeyyad Hamza *13. yüzyılda yaşamış batını mezhepli babalardan biri* olarak takdim edilmiş

şeyyad lakabı da *şehirden şehire, kasabadan kasabaya gezen kalenderi, haydari, babailer gibi batını zümreye mensup bir nev'i serseri derviş* şeklinde açıklanmıştır.

Şeyyad kelimesi hakkında bir başka yorumu da Lâmi'i'nin *Letâ'ifi*'ndeki Şeyyad Hamza ve Nasrettin Hoca ile ilgili fıkralara (Uzluk 1949: 590-591) istinaden Dehri Dilçin yapmıştır. Dilçin, öteden beri *sıvacı veya çok sıvayıcı* manalarına gelen bu kelimenin, mecaz marifetiyle Lâmi'i'nin işaret ettiği kötü anlamlara gelebileceğini, ancak şairin *Yusuf u Züleyha* adlı mesnevisinde ve diğer eserlerinde bu fikrin doğruluğunu gösterecek bir hususun olmadığını söyler (Dilçin 1946: 7).

Mevcut bilgiler Nasrettin Hoca (ö. 1284-85)'nın da aşağı yukarı yetmiş yıl farkla aynı bölgede yaşamış olduğunu göstermektedir. Muhtemelen halk muhayyilesi aynı coğrafyada yaşamış olan bu iki önemli şahsiyeti, o dönemde köylerde dolaşp halktan yiyecek vs. toplayan gezgin dervişlerle (*şeyyadlar*) harmanlayıp bu şekliyle karşımıza çıkarmıştır. Zira aynı Nasrettin Hoca'nın Timur'la çağdaş gösterildiği de bir vakiadır. Günümüzde yaşanan bazı komik olayların, bazen daha da komik takdimlerle ("Nasrettin Hoca'nın biri" diye başlayarak), Hoca'ya mal edildiği de malumdur.

Şiirlerinin hemen hepsinde dünyanın geçiciliğinden bahisle, iyi insan olmak gerektiğini sık sık öğütleyen şairin, *Letaif*'te bahsi geçen kişiyle isim dışında bir benzerliğini aramak pek mantıklı görünmemektedir.

Köprülü ile Dilçin'in bu ifadelerini¹ değerlendiren F. Nafiz Uzluk kelimenin bazı sözlüklerde "yalancı..." anlamını karşılmasına rağmen 13. yüzyıl Anadolu'sunda *mutrib* anlamına gelen bir mevlevî terimi olduğunu vurgulamıştır.

Ömer Faruk Akün, *şeyyad* hakkındaki yazısıyla, en azından yeni bir belge/bilgi elde edilinceye kadar, bu tartışmaya noktayı koymuştur. Akün; Arap, Fars ve Türk lügatlarındaki tarihi seyrini verdiği *şeyyad* kelimesinin "*hakikatte XIII.-XIV. asırlarda mevlevîler arasında yüksek sesle manzumeler inşad ve teganni eden bir nevi guyende, daha sonraki asırlarda ise, bilhassa kıssahan gibi manalara delalet etmiş iken, ya*

¹ Şüphesiz Köprülü'nün zikredilen düşünceleri de büyük ölçüde, Nasrettin Hoca ile Şeyyad Hamza'yı çağdaş gösteren bu fıkralardan doğmuştur

sadece yalancı, sahtekâr vb. karşılığı yahut da serseri derviş zümresine verilen ad” zannedildiğini ifade etmiştir (1993: 493-497).

Rıfki Melûl Meriç'in Akşehir mezarlığında tespit ettiği bir mezar taşı (Meriç 1935: 60-63) Şeyyad Hamza'nın kızı Aslı Hatun (*Asl(ı) Hatun binti Şeyyad Hamza*) adına düzenlenmiştir. Üzerindeki m. 1348 tarihi Şeyyad'ın Metin Akar tarafından neşredilen meşhur mersiyesinin (Akar 1987: 2-14) verdiği tarihle aynıdır. Bütün bunlar Şeyyad Hamza'nın 1348'de sağ olduğunun ve söz konusu mersiye muhtemelen veba salgınında kaybettiği kızı Aslı Hatun için yazdığı bir göstergesi olarak kabul edilmiştir (Akar 1987: 2-14). Ayrıca Aslı Hatun'un mezar taşının Akşehir Mezarlığı'nda bulunması, Şeyyad Hamza'nın da en azından bir süre için bu civarda yaşamış olduğuna işaret etmektedir.

Şairin eserlerindeki bazı ifadeler, veba salgını gibi sebeplerden kaybettiklerinin sadece kızı ile sınırlı olmadığını ortaya koymaktadır. *Vefât-ı Hazret-i Muhammed Aleyhisselam*'dan alınan

Beni yandurdı *oğuluñ* firâkı
İçimdedür olanca iştiyâkı²

Katı odlare [ben] yandum dirîgâ
Oğul derdine boyandum dirîgâ

Hacı Muhammede yalvarı-çaldum
Bulımadum çok uzandum dirîgâ

Gözüm nûrı *oğul* cânım pâresi
Dil ü dil-bend ü bülbülüm dirîgâ

Oğul balı daduñuz damağumuñ
Ölüm ağusına yandum dirîgâ

Söyündürdüm yüzüñe [kim] bakıcak
Sizi baña kıla sandum dirîgâ

² “iştîyâ...ı” şeklinde yazılmış.

Müsülmâna *oğul* kız acısını
Bititmegil huḍâvendüm dirîgâ (Turhal-Güler 1996: 6-7)

şeklindeki beyitlere, özellikle son beyte bakıldığında Şeyyad'ın, kızından başka oğlunun da yasını tuttuğu anlaşılmaktadır.³

Kaynaklarda Şeyyad Hamza hakkında, başka bir bilgiye rastlanmamıştır. Yukarıda da değinildiği gibi *şeyyad* kelimesi *mutrib* kavramının mevlevî terminolojisindeki karşılığıdır. Şairin Çağatay Türkçesiyle yazmış olduğu bir şiirindeki

Şeyâdu Hamza'nun göñli sinüñ zülfüñ semâ'ında
Şaçuñ ucında rakş urur ne hâcetdür aña çalgu (Mansuroğlu 1956: 131)⁴

beytinde yer alan *semâ'*, *raks* ve *çalgu* kelimeleri de şairle mevlevîlik arasında bir ilgi olabileceğini akla getirmektedir. Ahvâl-i Kıyâmet'in sonunda bulunan

İçe evvel ayagın Sultan Veled
İçemeyiserdür kâfir aşla pelîd (Durmaz 1994: 55)

şeklindeki beyitte Sultan Veled'den bahsetmesi bu kanaati güçlendirmektedir.

2. Şeyyad Hamza'nın Eserleri

³ En az iki çocuğunu kaybettiği anlaşılan Şeyyad Hamza'nın ruh dünyasında bu olaylar derin tesirler bırakmış olmalıdır. Zira münferit şiirlerinin yarıya yakını bu temaya ayıran şair, mesnevilerini de genellikle ölümle ilgili konulardan (Vefât-ı Hazret-i Muhammed Aleyhisselam, Ahvâl-i Kıyâmet) seçmiştir. Aynı yıllarda kaleme alınmış başka eserlerde de görülen bu temanın Şeyyad'ın şiirlerinde bu kadar sıklıkla kullanılmasının sebebi yukarıda değindiğimiz gibi, çocuklarını kaybetmenin verdiği ızdırap olmalıdır.

⁴ Mecdut Mansuroğlu, "Şeyyad Hamza'nın Doğu Türkçesi'ne Yaklaşan Manzumesi", *TDAY-Belleten*, 1956: 131; Bu beyit adeta Necati Bey'in meşhur "döne döne" redifli gazellerinden ikincisinde yer alan şu beytin bir habercisi gibidir:

Ayağı yer mi basar zülfüne ber-dâr olanın
Zevk ü şevk ile virür cân u seri döne döne (bk. Tarlan 1992: 360)

2.1. Mesneviler

2.1.1. *Yûsuf u Zelihâ*: Şeyyâd Hamza'nın klâsik mesnevî tertibine asgari ölçülerde uyarak *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla kaleme aldığı bu mesnevî 1529 beytten oluşmaktadır. Büyük ölçüde Kur'an'daki Yûsuf kıssasına dayanan hikâyede, Şeyyad'ın tefsir kaynaklarından da yararlandığı anlaşılmaktadır. Kur'an'da Zeliha'nın âşık oluşuyla ilgili olarak herhangi bir yardımcı unsur veya vasıttan bahsedilmezken, Şeyyâd'ın Zelihâ'yı, onun gördüğü bir rüya üzerine, Yusuf'a âşık etmesi eserin orijinal bir yönüdür. Bu tavrıyla şair aşk mesnevilerinde sıklıkla rastladığımız “rüyâ yoluyla âşık olma” motifini kullanarak, henüz tam bir edebî tavrın oluşmadığı o dönemlerde, Klâsik Türk Edebiyatından yana bir tutum sergilemiştir. Eserin bir başka özelliği de şairin metnin çeşitli yerlerine “nükte” başlığı altında nasihatler serpiştirmesidir.

Şeyyad Hamza'nın Yusuf u Züleyha'da sergilediği sanat kaygısından uzak, sade ve külfetsiz üslubu, eserin meclislerde kolayca okunup anlaşılabilmesine yönelik bir tasarrufun eseri olmalıdır (Şentürk-Kartal 2004: 120-121). Dehri Dilçin, çeşitli vezin ve ifade hatalarının yer aldığı eserin çeviri yazısını tıpkıbasımı ile birlikte yayımlamıştır (Dilçin 1946).

2.1.2. *Dâsitân-ı Sultân Mahmûd*: Aruzun *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla 79 beyt halinde yazılmıştır. Eser klâsik mesnevî tertibine uygun olarak kaleme alınmıştır (Özkan 2000: 167). Bu mesnevide Şeyyad, Doğu Edebiyatlarında kudret ve azametiyle ismi anılan sayılı Türk kahramanlarından Gazneli Mahmud ile bir dervişi karşı karşıya getirmektedir. Diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserde de dünyanın faniliğinden dem vuran şair, seçtiği kahramanlar itibarıyla, madde ile mananın mukayesesini yapmaktadır (Buluç 1968: 247-257). Eser bu yönüyle, Şeyyad'ın münferit şiirlerinin çoğunda olduğu gibi, dönemin devlet adamlarının zalimlikleri ile ilgili göndermeler de yapmaktadır.

2.1.3. *Ahvâl-i Kıyâmet*: Ahvâl-i Kıyâmet'i ilk olarak Âmil Çelebioğlu, Şeyyad İsa'ya ait bir eser olarak takdim etmiştir (1999: 39). Daha sonra Cem Dilçin aynı eserin transkripsiyonlu metnini tıpkı basımıyla birlikte yayımlamıştır (Dilçin 1978: 49-86). Gerek Çelebioğlu,

gerek Dilçin eseri XIII. asır metinleri arasında saymışlardır.⁵ Hasibe Mazıoğlu ise, mesnevinin sonundaki isimlerden hareketle Ahvâl-i Kıyâmet'in XIV. asırda yazıldığını ifade etmiştir (Mazıoğlu 1982: 89). Yayımladığı bir çalışmada Şeyyad Hamza'nın yaşadığı döneme dair kesin bir tarih (1348'de sağ) veren Metin Akar da eserin XIV. yüzyılda yazıldığını ve Şeyyad Hamza'ya ait olduğunu söylemiştir.⁶

Bu değerlendirmeler, araştırmacıların, aynı adı taşıyan fakat az çok farklılıkları bulunan iki ayrı metinle karşı karşıya olduklarını göstermektedir. Bu durum söz konusu eserin ne zaman yazıldığı ve kime ait olduğu konusunda da bazı ihtilafların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Kanaatimizce, Ahvâl-i Kıyâmet'i, ilk kez Şeyyad Hamza kaleme almıştır. Şeyyad Hamza'nın *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla 289 beyt olarak yazdığı bu eserin bazı beyitleri, sonradan -muhtemelen aynı geleneğe mensup- Şeyyad İsa tarafından (genellikle kelime kadrosu itibarıyla) değiştirilmiş ve metne 55 beyt ilave edilmiştir. Şeyyad Hamza'ya ait olan metnin son kısmında bulunan

İçe evvel ayağın Sultan Veled

İçemeyiserdür kâfir aşla pelîd (Durmaz 1994: 55)

beytinde Sultan Veled (ö. 1312)'in ismi anılırken, diğer metinden alınan

İçe ol ayağı Sultânı Veled

Mevlânâ sizde olısardur eved

Çelebi ' Ârif döniser bülbüle

Cân içinde kılsar gulgüle

⁵ Fuat Köprülü de Şeyyad İsa'nın bir başka eseri (Salsal-nâme) ile ilgili yaptığı değerlendirmede, şairin XIII. yüzyılda yaşamış olabileceğini ifade etmektedir (bk. M. Fuat Köprülü 1986: 253).

⁶ Metin Akar Şeyyad İsa'ya atfedilen Ahvâl-i Kıyâmet'in Şeyyad Hamza'nın eserinin bir nüshası olduğunu iddia etmiştir (bk. Akar 1987: 9-10). Oysa bu eser, diğerinin bir nüshası sayılamayacak ölçüde farklılıklar içermektedir.

Çelebi ' Âbid ile Sultân Vâcid⁷
Rağş içinde olısar bunlar becid (Dilçin 1978: 71)

şeklindeki beyitlerde, Sultan Veled'in yanında Ârif Çelebi (ö. 5 Kasım 1320), Âbid Çelebi (ö. 23 Temmuz 1338) ve Vâcid Çelebi (ö. 7 Kasım 1342)'nin adının geçmesi, Şeyyad İsa adına kaydedilen metnin daha sonraki bir tarihte yazıldığını göstermektedir. Şeyyad Hamza'nın aynı manaya gelen kelimelerden, genellikle, arkaik olanlarını tercih etmiş olması da bunu destekleyen unsurlardandır.⁸

Ahvâl-i Kıyâmet'in bilinen tek nüshası Ankara Millî Kütüphane'de 3772 numarada kayıtlı mecmuanın 69^b-80^b yaprakları arasındadır.⁹ Eser üzerine bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır (Durmaz 1994: 59).

2.1.4. Mi'râc-nâme: Diğer mesnevilerde olduğu gibi *fâ'ilâtün fâ'ilâtü fâ'ilün* kalıbıyla yazılan bu eser, 545 beyitten meydana gelmiştir. Klâsik mesnevi tertibine uymamaktadır. Eserin konusu râvi zinciri İbn Abbas'a dayanan bir hadis üzerine kurulmuştur. Hz. Peygamber'in Mirac'da iken gördüğü çeşitli manzaralar ve varlıklara dair yapılan fantastik tasvirler dikkati çekmektedir. Şeyyad'ın diğer eserlerinde olduğu gibi Mi'râc-nâme'de de sade, külfetsiz bir dilin beraberinde getirdiği sanat yapma kaygısından uzak, anlaşılır bir üslûp benimsenmiştir. Vezin hataları bu metinde de dikkati çeken hususlar arasındadır. Bu haliyle Mi'râc-nâme, olabildiğince geniş bir zümreye hitap etmeye yönelik, anlaşılır bir metin hüviyetindedir.

Ahvâl-i Kıyâmet'le aynı mecmuada bulunan Mi'râc-nâme¹⁰ transkripsiyonlu metin, özet ve eser hakkında kısa bir değerlendirme ile beraber yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır (Feşel Güzelişik 1996).

⁷ Dilçin neşrinde "sultan-ı vecd" şeklinde verilen bu tamlama M. Akar tarafından düzeltilmiştir. (bk. Akar 1987: 10)

⁸ Bu konu Şeyyad Hamza'nın bütün şiirlerindeki çeşitli üslûp özelliklerinin değerlendirileceği başka bir çalışmamızda, ayrıntılarıyla ele alınacaktır.

⁹ Şeyyad Hamza'nın bu eserinden ilk kez Metin Akar bahsetmiştir. (bk. Akar 1984 ve 1987: 5-9).

¹⁰ Ankara Millî Kütüphane, nu.: 3772, (80^b-101^b).

2.1.5. Vefât-ı Hazret-i Muhammed Aleyhi's-selâm: Toplam 483 beyitten oluşan bu mesnevinin ilk 356 beytinin Şeyyad Hamza'ya, geri kalan 127 beytin de müstensihe ait olduğu ifade edilmiştir (Durmaz 1994: 4). Bilinen tek nüshası şairin yukarıda zikredilen diğer eserleriyle aynı mecmuada bulunmaktadır.¹¹ *Vefât-ı Hazret-i Muhammed Aleyhi's selâm*, Fatma Turhal-Güler tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır (Turhal-Güler 1996).

2.1.6. Kıssa-i Yûsuf: Şeyyad Hamza'ya ait olduğu ifade edilen bir başka eser de Kıssa-i Yûsuf (Dâstân-ı Yûsuf)'tur. Ancak Kıssa-i Yûsuf'tan bahseden çalışmalarda eser hakkında, adından başka bir kayıt yoktur (Turhal-Güler 1996, Feşel-Güzelişik 1996).

2.2. Münferit Şiirleri

Şeyyad Hamza'nın bugüne kadar toplam 15 şiiri neşredilmiştir. Değişik araştırmacılar tarafından farklı tarihlerde yayımlanan bu manzumelerden ikisi Şeyyad Hamza'nın lâ-dini karakter taşıyan manzumeleri olarak takdim edilmiştir (Onan 1949: 529-534).¹² Dinî içerikli olan diğerlerinin hemen hepsinde şair dünyanın geçiciliğinden bahisle nasihat etmeyi amaçlamıştır. Bu çalışmayla ilk kez ilim âleminin istifadesine sunulacak manzume de aynı temayı işlemektedir. Söz konusu manzume şairin daha önce neşredilen şiirlerinin matla beyitlerinin (veya ilk dörtlüklerinin) ardından aşağıya alınmıştır:

2.2.1. Ecel tutmuş elinde bir ulu câm
Ki ol câmuñ içi tolu ser-encâm

¹¹ Ankara Millî Kütüphane, nu.: 3772, (101^b-121^a)

¹² Necmettin Halil Onan tarafından "lâdinî şiirler olarak takdim edilen bu manzumelerden özellikle ikincisi, beşerî bir aşkı ifade ediyor intibamı vermekle beraber din dışı bir şiir değildir. Zira, derinliğine incelenirse, söz konusu manzumede Hz. Muhammed (S.A.V.)'in konu edildiği anlaşılabacaktır.

- 2.2.2. Niçe ecelden kaçuban 'işret kovasen¹³ dün ü gün
Uş ilteler çeke çeke innâ ileyhi râci' ün
- 2.2.3. Ne yatarsen eyâ gâfil gözün aç gör bu erkânı
Hağa irmek diler iseñ okı âyât-ı Kur'ânı¹⁴
- 2.2.4. ' Aceb nitdüm yâre vürmez selâmı
Bu zâlim müdde' î kımaz ola mı
- 2.2.5. Begüm hûblar saña müştâk degül mi
Ya hüsnün bahçası uçmak degül mi¹⁵
- 2.2.6. Alam ta' lam eyâ hanum ne sart er men ne bularğu
Güçeklep özüme sâkî ne munça yutdurur ağu (Mansuroğlu
1956: 131)
- 2.2.7. Geldi yine 'ışk bülbülü i 'âşıkân-ı Muştafâ
Açıldı mü'minler güli irdi nişân-ı Muştafâ
- 2.2.8. Senün 'ışkuñ kamu derde devâdur yâ resûla'llah
Senün katuñda hâcetler revâdur yâ resûla'llah
- 2.2.9. Açıldı bağı yollar şey li'llah yâ Muḥammed
Kapuya geldi kullar şey li'llah yâ Muḥammed
- 2.2.10. İ revnağ-ı gülistân i ħirmen-i gülâle
İ bâhçe-i semen-serv i boyı serve lâle
- 2.2.11. Hüsn ü 'atâ virmiş saña ol Hâlîk-i reybe'l-memûn
Her kim seni sevmez ise kul innehum lâ ya' kılûn¹⁶

¹³ Bu kelime, Mecdut Mansuroğlu neşrinde "...urasen" şeklinde verilmiştir. Necmettin Halil Onan tarafından Şeyyad'ın iki yeni şiiri dolayısıyla yazılan makalede buradaki şekliyle düzeltilmiştir. (bk. Onan 1949: 530)

¹⁴ İlk üç şiir için bk. Mansuroğlu 1946: 180-195

¹⁵ Dördüncü ve beşinci şiirler için bk. Onan 1949: 533-534

2.2.12. İ hâce sen bellüsin
 İşbu cihân içinde
 Niçe diri kalasın
 Bu az zamân içinde (Buluç 1962: 140-142)

2.2.13. Müsülmanlar meger âhır zamândur
 Kıyâmet mi kıpar [bu] ne nişândur

2.2.14. Ne yavlağ ata anaya bakarsuz
 Muşibet odına ma÷mûm oğullar

2.2.15. Yüzi mağbûn giden hasret kızılar
 Bu derde bulmayan şerbet kızılar¹⁷

2.2.16. Şeyyâd Hamza fermâyed¹⁸

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Hoca nice yüriyesün nâzile
 Bir gün ecel ire gücün üzile

Cân virüben dirşürüben dirdüğün
 Bir sa' at içinde girü bozıla

Sen şol ölüm döşegine düşicek
 Dostlaruñ ayruqlarile yazıla

Atañ anañ kıardaşuñ oğlanlaruñ
 Yâd ola şol dem ki gözüñ süzile

5-komayalar yatmağa evde seni

¹⁶ 7.-11. şiirler için bk. Buluç 1956: 1-16; Aynı şiirleri küçük farklılıklarla Mecdut Mansuroğlu da neşretmiştir (1957: 50-53)

¹⁷ 13-15. manzumeler için bk. Akar 1987: 3-5, 13-14

¹⁸ Bu mecmua ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Tavukçu 1994: 68-69 ve 1995: 51-55.)

Bir sa' at vaktin ki sinûñ kazıla

Atañ anañ n'olduğın sinlede
Gel ki saña gösterelüm gözile

Gördüm anı gûrda çürimiş yatur
Altı yidi ârşun hâm bizile

Sinlelerde gel göresin begleri
Kâzî binerlerdi tıabl u bâzile

Altun eyerli çevük atlar binen
Kemhâ giyerlerdi vü aţlasile

10-Ağzını kıncıncalar in eylemiş
Dâne tıtturğın yiriken kızile

Uşlu kışı anı göre dünyede
kılluk ide dürişe namâzile

Hakkâ lâyıķ olurise kılluğın
Cümle hâlâyıķ saña kıul yazıla

Şeyyâd Hamza tıab uzat sözüñi
Kim biliser Hakkı kıru sözile

3. Sonuç

3.1. Son zamanlarda yayınlanan metinler şeyyâd kelimesinin XIII.-XIV. asırlarda mevlevîler arasında yüksek sesle manzumeler inşad ve teganni eden bir nevi guyende, daha sonraki asırlarda ise, bilhassa kıssahan anlamlarına geldiğini teyid etmektedir.

Kelimenin mevlevî geleneğindeki bu kullanımı ve çeşitli manzumelerdeki bazı ifadeler Şeyyad Hamza'nın mevlevî olabileceğini düşündürmektedir.

3.2. Şeyyad Hamza'nın kızı Aslı Hatun'un mezarının Akşehir'de bulunması, şairin, en azından bir süre için, bu bölgede yaşadığına işaret etmektedir.

3.3. Nitekim halk muhayyilesi, aşağı yukarı yetmiş yıl arayla Akşehir'de yaşamış olan Nasrettin Hoca ve Şeyyad Hamza'yı aynı fıkra da karşımıza çıkarmıştır.

3.4. Şeyyad Hamza'nın en az iki çocuğu vardır. Bunları muhtemelen veba salgınında kaybetmiştir.

3.5. Ölüm Şeyyâd Hamza'nın şiirlerinde en sık karşımıza çıkan temalardan biridir. En az iki çocuğunu kaybeden bir baba olarak Şeyyad, ölümü dönemin diğer şairlerinden çok daha fazla ve derin işlemiştir.

3.6. Şeyyâd'ın şiirlerinde dikkati çeken bir başka husus da şairin beylere, yöneticilere karşı takındığı tavidir. Şair birçok şiirinde, beylerin yaptığı zulümden bahsederek onlara duyduğu öfkeyi dile getirir.

3.7. Bazı araştırmacılar tarafından Şeyyad İsa'ya atfedilen Ahvâl-i Kıyâmet'i ilk kez Şeyyad Hamza kaleme almış, eserin bazı beyitleri, sonradan Şeyyad İsa tarafından değiştirilmiş ve metne 55 beyt ilave edilmiştir.

3.8. Bu çalışmayla Şeyyad Hamza'nın münferit şiirlerine yeni bir manzume eklenmiştir.

KAYNAKÇA

AKAR, Metin (1984), Şeyyad İsa Ne Zaman Yaşadı? Ahvâl-i Kıyâmet Kimindir?" , VI. Millî Türkoloji Kongresi Tebliği, İstanbul.

AKAR, Metin (1987), "Şeyyad Hamza Hakkında Yeni Bilgiler", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, S. 2, İstanbul, s. 2-14.

AKÜN, Ömer Faruk (1993), “Şeyyâd”, *İA*, XI, İstanbul, s. 493-497.

BULUÇ, Sadettin (1956), “Şeyyad Hamza'nın Beş Manzumesi”, *TDED*, VII/1-2, İstanbul, s. 1-16.

BULUÇ, Sadeddin (1962), “Şeyyad Hamza'nın Lirik Bir Şiiri”, *TDED*, XII, s. 140-142

BULUÇ, Sadettin (1968), “Şeyyad Hamza'nın Bilinmeyen Bir Mesnevisi”, *Türkiyat Mecmuası*, XV, s. 247-257.

ÇELEBİOĞLU, Amil (1999), *Türk Edebiyatı'nda Mesnevi*, Kitabevi, İstanbul.

DİLÇİN, Dehri (1946), Şeyyad Hamza, *Yusuf u Zuleyha*, TDK yay., İstanbul.

DİLÇİN, Cem (1978), “XIII. Yüzyıl Metinlerinden Yeni Bir Yapıt: Ahvâl-i Kıyâmet”, *Ömer Asım Aksoy Armağanı*, TDK Yay., Ankara, s. 49-86

DURMAZ, Esra (1994), *Şeyyad Hamza'nın Ahval-ı Kıyamet'i*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

FEŞEL-GÜZELİŞİK, Gülten (1996), *Mi'rac-nâme*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 1996

KÖPRÜLÜ, Fuat (1922), “Anatolische Dichter in Der Seldschukenzeit, I, Şeyyad Hamza”, *Körösi Csoma Archivum*, I/3, Budapest, s. 183-189.

KÖPRÜLÜ, Fuat (1922), “Selçukîler Devrinde Anadolu Şairleri, I, Şeyyad Hamza”, *Türk Yurdu*, I, İstanbul, s. 27-34.

KÖPRÜLÜ, Fuat (1980), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken Neşriyat, 2. b., İstanbul, s. 261-262

MANSUROĞLU, Mecdut (1946), “Anadolu Türkçesi (XIII. Asır) Şeyyad Hamza’ya Ait Üç Manzume”, *TDED*, I/3-4, s. 180-195

MANSUROĞLU, Mecdut (1956), “Şeyyad Hamza’nın Doğu Türkçesi’ne Yaklaşan Manzumesi”, *TDAY-Belleten*.

MANSUROĞLU, Mecdut (1957), “Şeyyad Hamza’nın Beş Manzumesi”, *Oriens*, Vol. 10, No. 1, Leiden, s. 50-53)

MAZIOĞLU, Hasibe (1982), “Türk edebiyatı (Eski)”, *Türk Ansiklopedisi*, XXXII, İstanbul, s. 89

MERİÇ, Rıfkı Melûl (1935), “Şeyyad Hamza’nın Kızına Ait Mezartaşı”, *Taşpınar Mecmuası*, S. 28, Afyon, s. 60-63

ONAN, Necmettin Halil (1949), “Şeyyad Hamza’nın İki Yeni Gazeli Dolayısıyla”, *DTCFD*, VII/4, s. 529-534

ÖZKAN, Mustafa (2000), *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul.

PERTSCH, B. W. (tarihsiz), *Handschriften-Verzeichnisse der Könighchen zu Berlin*, VI, 370, nr. 377, 182^b-184^a yk.

ŞENTÜRK, A. Attila-Ahmet KARTAL (2004), *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yay, 1. baskı.

TARLAN, Ali Nihat (1992), *Necati Bey Divanı*, Akçağ Yay., Ankara, 1992.

TAVUKCU, Orhan Kemal (1994), “Berlin Kraliyet Kütüphanesi’ndeki Yazma Bir Mecmuaya Dâir”, *Yedi İklim*, S. 48, s. 68-69.

TAVUKCU, Orhan Kemal (1995), “Âşık Paşa'nın Bilinmeyen Bazı Gazelleri ve Bir Mesnevisi”, *Yedi İklim*, S. 62, s. 51-55.)

TURHAL-GÜLER, Fatma (1996), *Vefat-ı Hazret-i Muhammed Aleyhi's selam*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, s. 6-7

UZLUK, F. Nafiz (1949), “Şeyyad Sözü Hakkında Araştırma”, *DTCF Dergisi*, s. 590-591